УДК 398.5 +82.0
DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.50-2.13

Пустовіт В. Ю.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української філології та журналістики
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

ФОЛЬКЛОРНИЙ СЕГМЕНТ ПИСЬМЕННИЦЬКОГО ЕПІСТОЛЯРІЮ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню фольклорного сегменту в письменницькому епістолярію XIX століття, адже саме листи є неоціненним джерелом у з'ясуванні творчої лабораторії митця. З огляду на тісний взаємозв'язок фольклору з літературою, у статті прослідковується, якою мірою фольклорно-літературні взаємини відображено в письменницькому епістолярії XIX століття.

Авторкою залучено для ілюстрації листи провідних діячів століття: Левка Боровиковського, М. Максимовича, П. Куліша, М. Коцюбинського, Лесі Українки. Наголошується на винятковій ролі учасників літературно-культурного розвою українства, їхній подвижницькій роботі зі збирання, записування, класифікації, укладання фольклорних матеріалів, публікації збірників, організації фольклорних експедицій тощо; розкрито на основі листування зародження задумів художніх творів і шляхи їх реалізації, ставлення до національно-культурних запитів епохи; зроблено спробу узагальнення складників феномена мистецької лабораторії видатних митців.

Проведене дослідження дає можливість з'ясувати, яку роль відігравав фольклор у творчому житті письменників. Листи відображають, що саме цікавило їх, це й залучення фольклорних мотивів і символів, описів народного життя, характеристики суто національних рис характеру головних героїв та історичних подій. Фольклорний сегмент письменницького епістолярію визнається нами перспективним напрямом науково-теоретичних досліджень і стосовно персоналій української літератури XIX століття, і щодо власне епістолярію як джерела автентичних відомостей про реалії суспільно-національного життя українців у різні історичні періоди, про особистісні стосунки митців і корифеїв літератури і мистецтва в цілому, про відродження та розвиток національних фольклорних традицій, про фольклорні мотиви в листах тощо.

Ключові слова: фольклор, усна народна словесність, лист, звичай, символ.

Постановка проблеми. Здавна відомо, що фольклор є першоосновою літератури, адже невичерпність тематики, мотивів та образів є свідченням духовного багатства нації, взірцем її менталітету й національного характеру.

Особливо цінним для нас є спадщина предків, носіїв народної словесності, що відображена в літературі XIX століття. Відомий дослідник фольклору О. Дей зауважував, що «на всьому історичному шляху розвитку писемної літератури народна творчість вливалася до неї різними руслами, у різних формах і доказах, у різноступеневому творчому перетворенні, як правило. Завжди тією чи іншою мірою впливала на літературний процес ідейно, соціально й естетично. Вплив цей залежно від етапу розвитку літератури й світогляду її представників міг бути стихійним та усвідомленим, безпосереднім і посереднім, суттєво внутрішнім і формально зовнішнім» [1, с. 5]

Зважаючи на те що кожен літературний період позначений своїми особливостями, має закономірності розвитку, зауважимо, що XIX століття – це час, коли література, особливо періоду 40–60-х років, розвивалася цілком під впливом фольклорної течії. У цьому аспекті варто пригадати творчість Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, Є. Гребінки, П. Куліша, М. Костомарова, поетів-романтиків та ін. Фольклоризм означеного періоду вивчали О. Вертій, О. Дей, Т. Комаринець, Р. Марків, С. Мишанич, М. Рильський та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фольклорні традиції, їх інтерпретація в літературі завжди викликали зацікавлення серед науковців. Так, наприклад, фольклоризм давньої української літератури був об'єктом наукових студій М. Возняка, М. Грицая, О. Мишанича та ін. Згодом передшевченківський період досліджували О. Гончар, П. Іванишин, Н. Пластун, Ж. Янковська та ін. XX століття позначене дослідженнями О. Вертій, О. Дей, Т. Комаринець, Р. Марків та ін. Однак зауважуємо, це все стосується виокремлення фольклорного компоненту в художній творчості, а звернення до епістолярного доробку письменників відсутнє. Пропонована стаття є першим кроком у виявленні фольклорного сегменту в листах.

Мета статті. З огляду на тісний взаємозв'язок фольклору з літературою, уважаємо за необхідність простежити, якою мірою фольклорно-літературні взаємини відображено в письменницькому епістолярії XIX століття. З нашої точки зору, саме листи є неоціненним джерелом у з'ясуванні творчої лабораторії митця. Поділяємо думку Ж. Ляхової, що український епістолярій у перші десятиліття XIX століття розвивався «під впливом бурлескної традиції, першоосновою якої був український фольклор, національний гумор» [2, с. 129]. У цей час найбільше був представлений лист, що репрезентував не лише бурлескну традицію, а й роздуми письменників про долю рідного краю, його національно-культурний розвиток. Найчастіше українські романтики порушували в листуванні тему збереження національних фольклорних та історичних літописних пам'яток.

Виклад основного матеріалу. Убачаючи неоціненну роль фольклору, передусім як джерела вивчення національної історії та етнографії, письменство активно долучилося до збирання й публікації зразків усної народної творчості.

«Батьком українського романтизму» С. Єфремов назвав Левка Боровиковського. На жаль, епістолярна творчість його містить лише декілька листів до І. Срезневського, знайомство з яким відбулося під час навчання в Харківському університеті. Значну увагу проблемі збереження українського фольклору приділено саме в цьому спілкуванні. Захоплений активною

діяльністю з укладання фольклорних збірників і розвоєм рідної літератури, Л. Боровиковський із захватом констатував у листуванні зі І. Срезневським: «Нынешняя деятельность земляков моих на поприще Украинской Литературы – лестная для моего родинолюбия». З огляду на це, поет і сам зухвало береться до роботи: «Местная, роскошная поэзия народных песен, суеверный быт моих земляков – ленивых баловней плодородной, голубонебой Украйны, замысловатость поверий, суеверий – представляют багатое сокровище для Баллад, Легенд, Дум: это рудник нетронутый» [3, с. 208]. Як один із представників романтизму, Л Боровиковський убачав у фольклорних зразках джерело художньої творчості, тому й у листах надто естетизує значення фольклору. Діяльність поета зі збирання народної словесності гідна подиву (для 30-х років XIX століття – прим. наша – *В. П.*), оскільки за понад п'ять років було записано «понад 200 пісень, понад 1000 прислів'їв та приказок, повір'я, народні методи лікування хвороб» [3, с. 217–218].

М. Максимович у справі збирання й публікування фольклорних матеріалів досяг неперевершених висот і по праву вважається основоположником української фольклористики. Учений упорядкував збірник «Малороссийские песни» 1827 року, що став епохальним явищем у розвитку української фольклористики й надав поштовху активізації національної самосвідомості в Україні, про що свідчили О. Бодянський, М. Шашкевич, П. Куліш, М. Костомаров. Збірник дістав високу оцінку сучасників. Однак на цьому дослідник не зупинився, адже виникла необхідність не лише збирання й видання пісень, а їх класифікації й систематизації. Результатом стає збірник «Украинские народные песни», виданий М. Максимовичем у 1834 році, де вперше опубліковані історичні пісні та думи.

У листах до О. Бодянського М. Максимович так повідомляв про творчі плани на майбутнє: «Занимаюсь обработкою песен. «Веселье» уже кончил, – вышло 550 песен украино-малороссийских, без червонорусских. Пора наконец мне приступать к изданию, к которому обязан и сотнею подписчиков. У меня песни исторические – пропризерованы еще в 1845 году, да в настоящую пору все их издать как-то как будто неловко!..», «ко 2-му мая готовлю брошюру: «О празднике св. Бориса под Переясловом» [4, с. 35]. У наступному листі до О. Бодянського він звертався з проханням, що має наказову конотацію: «Примитесь-ка за обработку пословиц, а если не захотите издать их сами, то передайте их Далю: у него удивительная коллекция их собрана; пусть бы с ними и наши южно-русские вкупе вышли на свет Божий» [4, с. 38]. Це свідчить про щире вболівання за долю своєрідної фольклорної колекції, неабияке зацікавлення нею.

Окрема сторінка в епістолярії М. Максимовича – дев'ять листів до Т. Шевченка, провідний мотив яких – повага й любов до поета. Не можна залишити поза увагою звертання, що мають народнопісенну основу й фольклорну символіку: «Наш любий, наш славний Тарасе!», «Наш віщий Бояне!», «Бувай же здоровенький і ясненький, любий земляче! Милий соловейку!..». Відчуваючи духовно споріднену душу, М. Максимович у листах подає уривки з народних пісень з метою посилення народної основи творчості: «Лучче було б не різниться, Коли дав Бог подружиться» [4, с. 303]; уривок з вівчарською пісні: «Тереш, тереш, овечечки, Тереш, баранчата!» [4, с. 304]; «Лети, лети, соколу, Я жду тебе з тоскою, Личко з пилу умию, І обійму за шию!» [4, с. 301]. Повсякчас М. Максимович, укладаючи фольклорні збірники, наголошував у листах до однодумців на винятковості українського фольклору.

Науковий аналіз фольклорного сегмента в листуванні П. Куліша полегшують та об'єктивують 2 томи листів із запланованого десятитомного видання епістолярію письменника. Листи першого тому хронологічно віднесено до двох періодів діяльності П. Куліша, пов'язаних із засланням: час участі в Кирило-Мефодіївському товаристві та період тульського заслання. Максималізм суджень, думки про літературу, народну творчість, історію, філософію розкриваються в листовних звертаннях до провідних діячів часу: Л. Дубельта, М. Гулака, П. Плетньова, М. Юзефовича, О. Бодянського, М. Погодіна, М. Білозерського, М. Костомарова, О. Куліш, О. Ханенка, Т. Шевченка й ін. Другий том вміщує листи 1850–1856 років. На перший погляд короткий в історично-часовому вимірі період позначений суттєвим масивом листів стосовно найрізноманітніших проблем життя другої половини XIX століття.

Завзятість молодого П. Куліша виявляється в прагненні хоча б у мізерній долі прислужитися рідному народові, тому й кидається він з однієї сфери до іншої: то дістає дозвіл на роботу в архівах, то пише поему «Україна», то звертається до всіх із проханням збирати фольклор. У листі до М. Погодіна поставив риторичне питання: «Замышляю я так много, что иногда боюсь, не слишком ли я самонадеятелен?» [5, с. 14]. У листі до М. Білозерського писав: «Надеясь на Вашу добрую ко мне расположенность, обращаюсь к Вам, Милостивый Государь, с покорнейшею моею просьбою – собрать для меня, с помощию Ваших знакомых, сколько можно, малороссийских песен и прислать на моё имя в Киев, чем одолжите меня чрезвычайно. Я намерен заняться изданием наших народных песен, не полагаясь на обещания некоторых литераторов, которые откладывают исполнение своего предприятия с каждым годом и, вероятно, намерены оставить свои коллекции песен в наследство детям своим» [5, с. 10]. Як бачимо, зухвалий П. Куліш не оминув можливості нагадати про інфантильність інших діячів рідної словесності, які надто мляво бралися до збирання й поширення фольклорних матеріалів.

Зацікавлений народною словесністю, П. Куліш, як бджола, збирав крихти усної народної творчості, про що пише в листі до М. Юзефовича: «Я теперь хожу как пчела по сотам: где только встречу седую бороду, не отойду от неё без того, чтоб не выжать из неё пахучего цветка народной поэзии или в предании, или в песне. Изучение этих малороссийских антиков так же меня совершенствует, как совершенствует живописца изучение антиков скульптуры» [5, с. 19].

Активна діяльність зумовила своєрідну експедицію, про що в листі до М. Погодіна від 15 жовтня 1843 року П. Куліш повідомляв таке: «Совершил я летом двухмесячное путешествие по Малороссии и извлёк великие результаты, между прочим записал из уст народа множество превосходных преданий (в особенности о гайдамаках) с такою точностию, что они вполне могут назваться отрывками изустной народной литературы. Удивительные вещи! что за красота слова! что за дивный полёт фантазии! Приготовил к печати томик в 200 страниц, іп-8, под заглавием: «Малороссийские предания, легенды, поверья и разные заметки, касающиеся местных примечательностей народного быта и т. п. (Материалы для изучающих народную историю и поэзию). Собрал П. Кулеш. Книжка первая» [5, с. 22].

Хоча епістолярій П. Куліша, на жаль, лише фрагментарно відображає перебіг його бурхливого життя, проте є автентич-

ним джерелом щодо багатьох аспектів його діяльності. Як й інші романтики, П. Куліш багато уваги приділяв не лише збиранню фольклору, а і його систематизації, про що часто писав у листах до І. Срезневського (є припущення, що це й було причиною непорозумінь – прим. наша – *В. П.*). Так, просив використовувати правопис М. Максимовича при виданні словника і приказок і «Не разделять дум от песен, а расположить по хронологии. Довольно упомянуть о разнице в предисловии» [5, с. 94].

Потреба в листуванні відзначала П. Куліша як особистість активну, зацікавлену в постійному обміні думками щодо найрізноманітніших аспектів рідного народу, культури, утвердження українства у світі.

Не менш цікавим фольклорним сегментом насичене листування М. Коцюбинського. І хоча сам письменник не збирав зразки усної народної творчості з метою їх публікації, але надбання активно використовувалися в художніх творах і листуванні. Так, уже в першому листі до дружини Віри Дейши письменник згадує звичаї зимового календарного циклу: «Що не кажи, а ці святки, цей свят-вечір, маланки, ці колядки й щедрівки мають для мене значіння, промовляють до мене згадками щасливих дитячих літ, віють поезією давніх, доісторичних часів... і як, коли б ти знала, хочеться переживати ці враження з любою, милою істотою, з моєю хорошою та коханою Вірусею!» [6, с. 19].

Надаючи великого значення живому спілкуванню, спостереженню за людьми, умовами праці, побуту, М. Коцюбинський завжди мав при собі записну книжку з олівцем для нотаток. Таким є сповіщення в листі до дружини про відвідини ярмарку. З давніх-давен в України ярмарок було присвячено до сезону закінчення збору врожаю – восени на храмове свято Покрови Пресвятої Богородиці. Для мешканців участь у ярмарковому дійстві була надзвичайною подією, бо, крім спілкування з людьми з різних околиць, обміну досвідом у сільськогосподарських роботах, кожен ярмарок мав свій фольклор, спеціальні вистави, виступи музик, атракціони тощо. Український ярмарок описав докладно М. Гоголь у повісті «Сорочинський ярмарок».

Зацікавила й М. Коцюбинського подорож у Лубенський повіт на ярмарок (згодом ми це побачимо в оповіданні «Як ми їздили до Криниці» – прим. наша – *В. П.*): «Ярмарок не в селі, а в долині серед високих гір, коло якоїсь святої криниці. Місцевість надзвичайно гарна, а ярмарок особливий, якого я ніколи не бачив. Наїздять туди маса народу з різних сіл, навіть здалеку, і все для того, щоб цілу ніч не спати. Кожне село стоїть своїм табором, палить вогонь і цілу ніч співає хорами. Співають всі гори, співає долина, горять вогні на землі і свічки на рогах волів. Щось дуже оригінальне і гарне» [6, с. 185]. Відкривши таємниці мистецької творчості, оформивши враження від подорожі до Криниці під час перебування в Кононівці, письменник у листі до Є. Чикаленка зазначав: «З свята в Криниці я зумисне не робив етнографічної картини, бо такий спосіб оброблювання сюжетів мені не подобається. Я дав кілька суб'єктивних записів, старався бути щирим – от і все» [6, с. 80]

Відомо, що М. Гнатюк неодноразово запрошував М. Коцюбинського на гостини в Карпати, щоб зібрати матеріали для твору. І враження були незрівнянні від подорожі 1911 року. Прислухавшись до поради В. Гнатюка написати повість про гуцулів, М. Коцюбинський вирушив до Криворівні за етнографічним матеріалом і живими враженнями, наголошуючи в листі: «Я, у свій час, з головою пірнув у «Гуцульщину», яка мене захопила. Який оригінальний край, який незвичайний, казковий народ. Але книжка книжкою, треба мати живі враження, щоб щось зробити, – і хочеться швидше дочекатися літа» [7, с. 243]. Згодом у листі до Є. Чикаленка М. Коцюбинський занотує подорожні спостереження: «Якби Ви знали, яка тут велична природа, який цікавий народ гуцули, з багатою, своєрідною психікою, з буйною фантазією, дивними звичаями і мовою. Нарід наскрізь поганський, що живе серед різнорідних злих духів, з якими веде боротьбу од пелюшок і до смерті» [7, с. 279].

Відомо, що паралельно з листами до дружини М. Коцюбинський дописував О. Аплаксіній, яка ніде не була й будь-яка нова інформація її цікавила. Часто листи писалися в один день, але з різним наповненням. Так, у листі до дружини повідомлялося про звичай, який згодом описано в повісті «Тіні забутих предків», однак без суттєвих подробиць: «Вночі попав я на оригінальні обряди, забаву при тілі вмерлої баби» [6, с. 254]. Листи з Криворівні не подають описів звичаїв, обрядів, які збирав письменник для майбутньої повісті, сам він у кожному листі сповіщав, що багато цікавого побачив і почув, занотував до записника, але по приїзді все докладно розповість.

І зовсім інший опис гуцульської грушки, свідком якого став М. Коцюбинський, наведено в листі до О. Аплаксіної: «Много я видел. В селе попал на оригинальный обряд. Ночью умерла где-то старуха – и вот с далеких изб (здесь изба от избы на несколько верст) сошлись люди. На скамейке под стеной лежит покойница, горят перед ней свечи, а в избе поставлены лавки, как в театре, и на них сидит масса людей. Тут же, у покойницы в сенях, собралась веселиться молодежь. И каких только игр не было! Смех раздавался беспрерывно, шутки, поцелуи, крик, а покойница скорбно сомкнула уста, и теплятся похоронным блеском свечи. И так всю ночь» [8, с. 165].

Вплив фольклору простежується й у звертаннях до дружини, що мають народну символіку й пестливі суфікси: «... голубко, моя єдина, Вірусенько-донечко, раю мій» [6, с. 18], «Добридень тобі, моя ясочко! Голубонько моя» [6, с. 26] «... серденько. Сонечко моє» [6, с. 33]; «Добридень тобі, моя дружинонько!» [6, с. 34]; «Спасибі, велике спасибі тобі за лист, моя ти ясочко, моя ти квіточко наддесенська! Цілую тебе, міцно цілую тебе, єдина моя порадонько, доленько моя» [6, с. 40]. Для М. Коцюбинського дружина завжди була символом родинного затишку, берегинею родинного вогнища, відповідно, і спокою. Заклопотана щоденними турботами Віра Устимівна не завжди мала змогу приділяти належну увагу чоловікові, можливо тому так і тягнувся М. Коцюбинський до іншої, значно молодшої Олександри Аплаксіної. Замилування коханою виявлялося в різноманітних, пестливих формах звертання: голубка; пташечка; моя весна (нове почуття закоханості пов'язане з оновленням природи); дорогая, любимая; моя милая, моя дорогая; мой дорогой Шурок; зорька моя; счастье и радость моя единственная; мое серденько (вплив українізмів); моя маленькая дочурка; чудная детка, деточка (батьківська прив'язаність, різниця у віці, О Аплаксіна молодша на 16 років); пташечка ты моя; северный цветочек (за місцем народження О. Аплаксіна була з Олонєцької губ., м. Витєгрі); женушка моя дорогая (у М. Коцюбинського були плани, яким не судилося сповнитися, про спільне подружнє життя); мое солнышко яркое, моя добрая и нежная подруга, поэзия моей жизни.

Незважаючи на нові віяння літературних течій, національно-культурні та історичні перипетії помежів'я століть, не залишила поза увагою фольклор і Леся Українка. Вона мала так званий родинний, природний фольклоризм, збережений у спадщині Косачів-Драгоманових, які виховували дітей не лише на прикладах класичної європейської літератури, музики і мистецтва, а й дотримувалися народної словесності, звичаїв тощо, шанували й привчали до цього дітей, народне мистецтво.

Сучасна дослідниця Л. Семенюк виокремлює фактори, які стали визначальними в орієнтації Лесі Українки на фольклор: «1) родинна атмосфера й особисте зацікавлення фольклором; 2) літературні тенденції порубіжжя, що стимулювали потребу індивідуально-авторського осмислення фольклору; 3) підневільні умови розвитку української літератури, потреба захисту національної ідентичності, в тому числі й шляхом використання фольклору; 4) психологічний фактор, співзвучність фольклорних тем і мотивів особистим переживанням авторки; 5) фактор естетичний, себто використання ідейно-художнього досвіду народу в літературі з метою підвищення її ідейної, виховної та естетичної дієвості» [9, с. 178].

Цінність листування Леся Українки стосовно фольклору можна визначити за основними темами: спостереження й порівняння обрядів у країнах, де вона перебувала; опікування збереженням кобзарської спадщини; її теоретичні розмірковування щодо написання казки.

Так, у листі до М. Павлика вона закликала його до використання фольклору й пропонувала не звертати уваги на неохайність деяких укладачів: «Даремне Ви противитеся фольклору, наука, як наука, і не вона в тому винна, що на світі партачів багато. За що не візьмись по партацькому, то все вийде негідне» [10, с. 335]. Таке ставлення дописувачки цілком зрозуміле, адже вона не просто цікавилася усною народною творчістю, а й сама разом із чоловіком записувала пісні, ноти, зберігала чимало текстів у своїй пам'яті.

Прискіпливим було її ставлення до перекладу й написання казки, про що відбулася певна теоретична дискусія в листі до Ф. Волховського: Леся Українка зауважувала на суттєвій різниці між казками, легендами, притчами. Обурювали її чудеса, якими володіли звіри з їхніми фантастичними пригодами: «Певна річ, що не можна одразу на сто коней сідати і трудно (хоч логічно можливо) боротись в одній казці і проти філодеспотії і проти попівської науки, та можна ж просто не зачіпати теологічних образів, ні позитивно, на неґативно, коли вже нема часу з ними боротись» [11, с. 512].

Бажання написати казку для дітей не полишало письменницю, тому в листі до сестри О. Косач повідомляє про намір «писати щось на тему народніх казок, найбільше інтересує мене тема казки «Гнат-Булат», тілько в укр[аїнській] казці замість прокаженного виводиться обернений в камінь, а замість дівчини – вірний товариш (або джура), що кровю своєю розбиває чари і оживляє камінь» [12, с. 72]. Також мала намір написати «Яйце-райце» та «Ж[ар]-Птицю»: «Найкраще хіба Яйце-райце, бо ся тема оригінальніша і з ліричними елементами, тимчасом, як Жар-Птиця нагадує Конька-горбунька і може скинутись на наслідування, до того ж чисто епічна, а мені чиста епіка мало вдається» [12, с. 72]. Такими були творчі плани, яким не судилося відбутися, бо письменниця не встигла написати казки для дітей на згадані сюжети.

З неослабним інтересом Леся Україна спостерігала за національними звичаями в країнах, де перебувала на лікуванні, водночас порівнювала їх з українськими. У листі до дядька М. Драгоманова з Владая сповіщала про релігійне свято Успіння Пресвятої Богородиці: «Був тут собор, багато людей, танцювали хоро на страшенній спеці на горі, грали, і співали, варили страву і самі варились» [10, с. 301].

Нудьгуючи за рідними у великі святі дні народження Ісуса в Італії, Леся Українка писала в листі до матері про звичай святкування: «Цілий вечер по вулицях їздили оркестри всякої музики, витинали дуже веселі марші і спинялись перед більшими віллами для серенад. От який тут святий вечір і коляда. Замість куті був якийсь особливий пудинґ (либонь теж обрядовий) обложений букетами фіялок» [11, с. 359].

Зовсім іншими враженнями хворої людини, яка усією душею так і не прийняла м. Хоні (Грузія), у листі до сестри ділилася про різдвяний звичай: «Оце вже прийшли під вікно хлоп'ята колядувати (тут колядують перед Різдвом, в останній тиждень Пилипівки) – значить маємо Різдво. Але тут колядують гірше, ніж у нас, і взагалі гірше співають, як на мої вуха то й зовсім погано» [12, с. 560].

Розуміючи цінність фольклорного матеріалу від безпосередніх носіїв текстів, Леся Українка звернулася до М. Аркаса у справі фінансової підтримки для експедиції до Миргорода з метою запису мелодій історичних дум і пісень від ще живих кобзарів. Обґрунтовуючи своє прохання, письменниця зазначала: «З того може навіть статись невіджалувана шкода для української музичної етноґрафії» [12, с. 393]. На цьому її активна позиція не згасла: опікуючись збереженням кобзарської спадщини як автентичного національного елементу, Леся Українка наголошує про це в листі до правління Наукового товариства імені Шевченка у Львові: «… видання кобзарських мелодій дасть нову і може найбільшу підвалину національній гордості, бо се таке з'явище, з яким наші сусіди нічого виставити до порівн[я]ння не можуть» [12, с. 407]. Цінними також є листовні діалоги з фольклористами щодо музичного спадку, долі сліпого бандуриста Гната Гончаренка, з яким зустрічалася Леся, багато з ним спілкувалася.

Епістолярій письменниці засвідчує, що тема збереження фольклорного спадку органічно увійшла й до її художньої творчості, до її національної шкали духовності та життєвих цінностей.

Висновки. Фольклорний сегмент письменницького епістолярію визнається нами перспективним напрямом науково-теоретичних досліджень і стосовно персоналій української літератури XIX століття, і щодо власне епістолярію як джерела автентичних відомостей про реалії суспільно-національного життя українців у різні історичні періоди, про особистісні стосунки митців і корифеїв літератури і мистецтва в цілому, про відродження та розвиток національних фольклорних традицій, про фольклорні мотиви в листах тощо.

Запропонований у статті огляд листів відомих українців стосовно фольклорного підґрунтя в їхній епістолярії не претендує на визначення остаточних підходів чи вичерпних висновків стосовно означеної проблеми, нами лише трохи відсунуто завісу – як перед початком цікавого й пізнавального дійства – виявлення якнайповнішого масиву листів українських письменників XIX століття, у яких ідеться про народну творчість, містяться приклади фольклорних творів, здійснено спроби класифікації чи будь-якого іншого наукового аналізу національного фольклору.

Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо в компаративному аналізі письменницького епістолярію і художньої творчості.

Література:

1. Дей О.І. Спілкування митців з народною поезією. Київ : Наукова думка, 1981. 336 с.
2. Ляхова Ж.Т. За рядками листів Тараса Шевченка. Київ : Дніпро, 1984. 134 с.
3. Боровиковський Л.І. Повне зібрання творів. Київ : Наукова думка, 1967. 280 с.
4. Максимович М. Листи. Київ : Либідь, 2004. 312 с.
5. Куліш П.О. Повне зібрання творів. Листи. Київ : Критика, 2005. Т. І : 1841–1850. 648 с.
6. Коцюбинський М. Я так поріднився з тобою. Листи до дружини. Київ : Ярославів вал, 2007. 281 с.
7. Коцюбинський М.М. Твори : у 6 т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1962. Т. 6. 492 с.
8. Коцюбинський М. Листи до Олександри Аплаксіної. Київ : Критика, 2008. 640 с.
9. Семенюк Л. Фольклоризм творчості Лесі Українки: теоретичний аспект. *Леся Українка і сучасність.* 2009. Т. 5. С. 177–186.
10. Леся Українка. Листи : 1876–1897 / упорядкування В.А. Прокіп (Савчук), передмова В.П. Агеєвої. Комора, 2016. 512 с.
11. Леся Українка. Листи : 1898–1902 / упоряд. В.А. Прокіп (Савчук). Комора, 2017. 544 с.
12. Леся Українка. Листи : 1903–1913 / упоряд. В.А. Прокіп (Савчук). Київ : Комора, 2018. 736 с.

Pustovit V. Folklore segment in writers' epistolary

Summary. The article is devoted to the study of the folklore segment in writers' epistolary of the 19th century since letters are an invaluable source of clarifying the creative laboratory of the men of letters. Given the close connection between folklore and literature, the article traces the extent to which the folklore-literature relationship are reflected in writers' epistolary of the 19th century.

The author has used the letters of the leading figures of that century, such as Levko Borovykovsky, M. Maksymovych, P. Kulish, M. Kotsiubynsky, Lesia Ukrainka. An emphasis is placed on the exceptional role of participants in the development of Ukrainian literature and culture, their ascetic work on the collection, recording, classification, compilation of folklore materials, publication of collections, organization of folklore expeditions, etc. Based on the correspondence, the study has revealed the origin of the ideas of fiction and the ways of their implementation, the attitude to the national and cultural needs of the era. The author has made an attempt to generalize the components of the phenomenon of the creative laboratory of outstanding writers.

The study provides an opportunity to find out the role folklore played in the creative life of writers. Letters reflect what they were interested in, including the use of folklore motifs and symbols, descriptions of people's lives, characteristics of purely national character traits of the main characters, and historical events. The author believes the folklore segment of literary epistolary to be a promising area of scientific and theoretical research both on the personalities of Ukrainian literature of the 19th century, and on the epistolary itself as a source of authentic information about the reality of social and national life of Ukrainians in different historical periods, personal relations of writers and luminaries of literature and art in general, about the revival and development of national folklore traditions, folklore motifs in letters, etc.

Key words: folklore, folk oral literature, letter, custom, symbol.